

کرونا

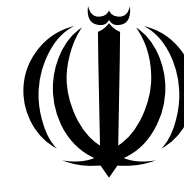
- ← بهورز
- ← مراقب سلامت
- ← پرستار
- ← فوریت‌های پزشکی
- ← تکنسین اورژانس
- ← ماما
- ← نیروهای آزمایشگاه

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

۳۰ اردیبهشت ۱۳۹۹ | شماره ۲ |

مدافعین سلامت
در خط مقدم مبارزه
با کووید-۱۹

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

استاد

مستند
کرونا

مستند شماره ۲

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹
مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مبارزه با کووید - ۱۹ با مشارکت، ازجان گذشتگی و حضور صادقانه، مستمر و بدون چشم داشت نیروهای بخش سلامت میسر و ممکن نبود. به پاس ارج نهادن به روح پاک شهدای سلامت و تشکر و قدردانی از کلیه تلاشگران سلامت، بر آن شدیم تا **مستند ارائه خدمات مدافعان سلامت در خط مقدم** (بهورز، پرستار، تکنسین اورژانس، ماما، مراقب سلامت و کارکنان آزمایشگاه) را به رشته تحریر درآوریم. این گروه مجموعاً ۶۰ درصد از کل نیروهای بخش سلامت را تشکیل می دهند. امید است این مستند بتواند در آینده شاهدهی باشد برای اثبات جان فشانی تمامی نیروهای بخش سلامت!

بخش سوم
مراقب سلامت

بخش دوم
بهورز

بخش اول
نقش شبکه بهداشت و درمان کشور
در بسیج ملی مبارزه با بیماری
کووید-۱۹

- ۶..... راهبردهای کلیدی برنامه.....
- ۹..... اهداف.....
- ۹..... سازماندهی.....
- ۹..... سامانه‌های الکترونیک هوشمند.....
- ۱۰..... مراحل انجام کار.....
- ۱۰..... گروه‌های بسیج ملی مبارزه با کووید-۱۹.....
- ۱۰..... نتایج غربالگری گام‌های اول و دوم کووید-۱۹.....

رهبر معظم انقلاب

به شبکه‌های بهداشتی درمانی اهمیت دهید

"شبکه بهداشتی درمانی خیلی مهم است و اگر آن طور که حدس می‌زنند و مکرر می‌گویند در برهه‌ای بازتولید این ویروس را داشته باشیم، این شبکه‌های بهداشتی می‌تواند در مقابله با آن وضع کمک فراوانی کند. به شبکه‌های بهداشتی درمانی اهمیت بدهید."

بخش ششم
ماما

بخش پنجم
تکنسین اورژانس

بخش چهارم
پرستار

بخش هفتم
نیروهای آزمایشگاه

ریاست محترم جمهور

پزشکان، پرستاران و کادر درمانی؛ با همه توان در صحنه

"پزشکان، پرستاران و کادر درمانی در خط مقدم مبارزه با کرونا هستند و فداکاری بسیار بزرگی از خودشان نشان دادند. آن‌ها با کمترین استراحت و با همه توان در صحنه هستند. از همه این عزیزان تشکر و سپاسگزاری می‌کنم."

پیش‌گفتار

جان بر کفان نظام سلامت در خط مقدم مبارزه با کرونا

بسم الله الرحمن الرحيم

حفظ و ارتقاء سلامت، بدون پیشگیری و اقدامات و فعالیتهای پیشگیرانه، کلامی بی‌مفهوم و بی‌معناست و این اقدامات، فعالیتهای همه‌روزه پرسنل شریف نظام سلامت در سراسر کشور است، از دور افتاده‌ترین روستا گرفته تا قلب کلان‌شهرها، به طوری که اهم دستاوردهای عمده بخش سلامت در دهه‌های گذشته را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- ← استقرار نظام مراقبت‌های بهداشتی (نظام شبکه) که از افتخارات ملی و بین‌المللی است؛
- ← افزایش امید زندگی ایرانیان در طول چهل سال گذشته و به میزان ۲۰ سال؛
- ← حذف بیماری‌های مهمی چون فلج اطفال، تراخم و مالاریا؛
- ← طرح واکسیناسیون سرخک و سرخجه و حذف این بیماری‌ها در کشورمان؛
- ← کنترل بیماری‌هایی چون سل و جذام؛
- ← طرح بسیج ملی سلامت کودکان؛

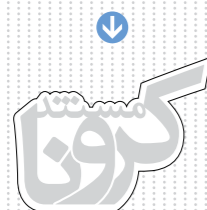
← انجام غربالگری‌های مهم و تأثیرگذاری چون پویش ملی فشارخون و اخیراً غربالگری فعال بیش از ۷۸ میلیون ایرانی از نظر بیماری کووید-۱۹.

اما نکته ظریف این است که برطرف کردن بیماری و رنج و دردی که عارض شده، نیاز ملموس همه مردم است و اثر آن ملموس‌تر، ولی پیشگیری از بروز آن نه‌آنطور که باید و شاید به چشم می‌آید و نه دست‌اندرکاران آن در ذهن و نظر جامعه جایی به سزا دارند.

بروز و شیوع همه‌گیری کرونا، یک‌بار دیگر نقش اساسی و پیشگیرانه پرسنل بخش سلامت به‌ویژه بهورزان، مراقبین سلامت، تکنسین‌های اورژانس و آزمایشگاه، ماماها و پرستاران جان‌برکف را به منصفه ظهور رساند. برنامه غربالگری بسیج ملی با همکاری و تلاش همه‌جانبه و شبانه‌روزی کارکنان واحدهای محیطی به‌ویژه بهورزان، مراقبین سلامت و پزشکان انجام و تاکنون بیش از ۷۸ میلیون نفر از مردم کشور مورد ارزیابی، آموزش، مراقبت از راه دور، ارجاع به مراکز منتخب و پیگیری قرار گرفته‌اند. این اقدامات یک رخداد مؤثر، بزرگ و نمونه در جهان است که با مساعدت گسترده کارکنان ایثارگر و گمنام حوزه سلامت و با مشارکت تمامی سازمان‌های همکار به‌ویژه نیروهای مقاومت بسیج انجام شده است. خرسندم که این مستند ویژه که گروه عظیمی بالغ بر ۱۹۴۰۰۰ نیروی خط مقدم بهداشت و درمان را تشکیل می‌دهد بتواند یادآور حماسه‌ای باشد که جان‌برکفان خط مقدم ارائه خدمات از خود نشان دادند. وظیفه خود و همه همکارانم در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی سراسر کشور می‌دانم، تا از تلاش‌های بی‌وقفه پرسنل شریف بخش سلامت، از خانه‌های بهداشت گرفته تا بیمارستان‌های دانشگاهی و غیردانشگاهی به‌طور ویژه تشکر و قدردانی نمایم. از بهورزان، مراقبین سلامت، ماماها، پزشکان، داروسازان و دندان‌پزشکان مراکز جامع سلامت در شهرها و روستاها، کارکنان خدوم آزمایشگاه‌ها، همکاران مراکز اورژانس، پرسنل بهداشت محیط و حرفه‌ای، مبارزه با بیماری‌ها، آموزش بهداشت، کارشناسان بهداشت روان و تغذیه، کارشناسان مسئول مراکز بهداشت استان‌ها و شهرستان‌ها و معاونین بهداشت و درمان دانشگاه‌ها که از اوایل اسفندماه سال گذشته تا امروز امر خطیر مبارزه با همه‌گیری بیماری کرونا را به عهده داشته‌ و جانانه به مردم خویش خدمت کرده‌اند کمال قدردانی را دارم.

دکتر سعید نمکی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

بخش اول

نقش شبکه بهداشت و درمان کشور در بسیج ملی مبارزه با بیماری کووید-۱۹

نقش شبکه بهداشت و درمان کشور در بسیج ملی مبارزه با بیماری کووید-۱۹

بسیج ملی مبارزه با بیماری کووید-۱۹ باهدف ایجاد پوشش خدمات برای افراد بیمار و در معرض خطر و ارتقای دانش، درک و مهارت مردم در زمینه یکی از چالش‌های مهم سلامت که در حال حاضر بسیاری از کشورهای جهان و از جمله کشور ایران با آن درگیر است، انجام شد. اجرای برنامه بسیج ملی مقابله با کرونا مبتنی بر شبکه‌های بهداشت و درمان توسط حوزه معاونت بهداشت طراح‌ی گردید. شبکه‌های بهداشت و درمان بستر بسیار مناسبی است که زمینه ارائه خدمات فعال پیشگیری، ارتقای سلامت، تشخیصی،

بیماریابی و درمان سرپایی را برای تمامی آحاد جامعه به صورت سطح‌بندی شده فراهم کرده است. به طوری که ارائه‌کنندگان خدمت در روستاها (بهورزان و پزشکان) و شهرها (مراقبین سلامت، پزشکان و کارشناسان رشته‌های بهداشتی مختلف) جمعیت تعریف‌شده‌ای تحت پوشش داشته، مراقبت‌های اختصاصی هر گروه سنی را ارائه داده و در صورت نیاز به سطوح ارائه خدمت تخصصی‌تر و یا بیمارستان‌ها ارجاع می‌دهند. بسیج مبتنی بر نظام شبکه تبلور یک مشارکت گسترده کارکنان سطوح مختلف شبکه،

مشارکت فعال مردمی و همکاری گسترده بین‌بخشی در تمامی حوزه‌های اجرایی کشور از ستاد ملی، دانشگاه‌ها، سطوح شهرستانی و واحدهای محیطی ارائه خدمات می‌باشد. بی‌تردید بدون این مشارکت گسترده اهداف برنامه بسیج ملی تا این حد به شکل کارآمد، مؤثر و گسترده تحصیل نمی‌شد. هم‌زمان با شروع همه‌گیری کووید-۱۹ در کشورمان، بر اساس تجارب گذشته و بستر آماده برای مشارکت‌های مردمی و همکاری بین‌بخشی، ستاد کشوری مبارزه با بیماری کووید-۱۹ در وزارت بهداشت با همکاری سایر وزارتخانه‌ها و

سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی از جمله نیروی مقاومت بسیج تشکیل شد و ضمن برنامه‌ریزی به‌منظور بهره‌برداری از همه ظرفیت‌های کشور برنامه جامعی در این خصوص تهیه گردید که بر اساس آن نقش هر یک از بخش‌ها و سازمان‌ها مشخص شد.

راهبردهای کلیدی برنامه

- استفاده بیشینه از منابع در دسترس اعم از نیروی انسانی، و امکانات اجرایی و فنی در تمامی بخش‌های خارج از وزارت بهداشت؛
- حمایت مسئولین عالی‌رتبه نظام از برنامه و مدیریت آن در سطح دولت؛
- استفاده از ظرفیت‌های شبکه گسترده بهداشتی درمانی کشور و نظام ارجاع برای ایجاد دسترسی به خدمات برای آحاد مردمی که در پهنه جغرافیایی کشور ایران زندگی می‌کنند؛
- استفاده از سامانه‌های الکترونیک هوشمند مدرن نظام شبکه برای ثبت اطلاعات، پیگیری، طبقه‌بندی و هدایت افراد مشکوک، بیماران و افراد در تماس نزدیک با آنها؛
- به‌کارگیری سریع‌ترین رویه‌ها با قابلیت اجرا، مبتنی بر اصول علمی در پیشگیری از گسترش و کنترل بیماری و کاهش عوارض و مرگ‌ومیر با رعایت ایمنی کارکنان و با بهره‌گیری از توان علمی و تجربی متخصصین ایرانی و مطالعه عملکرد و مداخلات سایر کشورها.

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

سازماندهی

- سازماندهی برنامه در قالب تشکیلات کمیته‌های سیاست‌گذاری و اجرایی در سطوح مختلف انجام شد.
- تشکیل کمیته‌های سیاست‌گذاری در سطوح کشوری و دانشگاهی، با شرح وظایف تعریف‌شده با مشارکت سازمان‌های ذی‌ربط؛
- تشکیل کمیته‌های اجرایی در سطوح کشوری، دانشگاهی، شهرستانی و گروه‌های عملیاتی در مرکز خدمات جامع سلامت با شرح وظایف مشخص با مشارکت سازمان‌های ذی‌ربط و مردم.

سامانه‌های الکترونیک هوشمند

- استفاده از سامانه‌های الکترونیک هوشمند یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد اجرای برنامه بسیج ملی مقابله با کووید-۱۹ است.
- عملیات الکترونیک باهدف آموزش، غربالگری و ارجاع از طریق راه‌اندازی وبسایت الکترونیکی www.salamat.gov.ir برای غربالگری و خودارزیابی و ارجاع به نزدیک‌ترین مراکز منتخب و نیز از طریق سامانه پرونده الکترونیک سلامت که ابزار کار کارکنان نظام شبکه می‌باشد انجام شد.

نتایج اقدامات با استفاده از این سامانه‌ها عبارت‌اند از:
تسهیل در انجام غربالگری و دریافت ارجاعات،

اهداف

- ارتقای دانش، نگرش، مهارت و عملکرد افراد و خانواده‌ها در زمینه بیماری و عوامل خطر و رعایت دقیق فاصله‌گذاری اجتماعی
- ارتقای دانش، نگرش، مهارت و عملکرد افراد شاغل در واحدهای صنفی و اماکن
- ارتقای دانش، نگرش، مهارت و عملکرد افراد برای کاهش خطر در صورت نیاز به فعالیت‌های اجتماعی
- آموزش، حساس‌سازی و خود مراقبتی
- غربالگری فعال جامعه (الکترونیکی، تلفنی و آزمایشگاهی)
- کاهش مراجعات غیر ضروری به بیمارستان
- اجرای بهینه مراقبت در منزل
- تسهیل در اجرای فرآیندهای ارجاع به مراکز و واحدهای منتخب در موارد لزوم
- پیگیری موارد مشکوک، محتمل، بیمار قطعی، ترخیص‌شده، فوت‌شده و اطرافیان آنها
- اجرای نظام مراقبت و پیگیری برای افراد بر اساس نتایج غربالگری
- تسهیل در اجرای فرآیندهای قرنطینه خانگی، گندزدایی در محیط زندگی، کار و فعالیت‌های اجتماعی افراد
- برنامه‌ریزی برای کدبندی شهرها (کم‌خطر، با خطر متوسط و پرخطر) و بازگشایی واحدهای خدماتی، تجاری، اداری، و ...

← گروه‌های بسیج ملی مبارزه با

کووید-۱۹

ساختار و سازماندهی اجرایی گروه‌های اجرایی برای پیشگیری و کنترل ویروس کرونا و ترکیب آنها مطابق دستورالعمل گروه‌های تخصصی به‌طور خلاصه شامل موارد ذیل است:

- ← گروه مراقبت
- ← گروه‌های مداخلات سالم‌سازی محیط
- ← گروه بسیج ادارات و شرکت‌ها
- ← گروه کنترل مبادی ورودی شهرها

← نتایج غربالگری گام‌های اول و

دوم کووید-۱۹

نتایج حاصل از غربالگری مرحله اول از طریق خودارزیابی سامانه سلامت، غربالگری تلفنی واحدهای نظام شبکه و یا مراجعه حضوری به واحدهای بهداشتی و درمانی نظام شبکه ایجاد پوشش برای شمار نزدیک به ۷۸ میلیون نفر در یک دوره زمانی حدود دو ماه و اجرای مراقبت‌های استاندارد، تعیین افراد فاقد مشکل، افراد نیازمند مراقبت در منزل و تعیین افراد نیازمند رجوع به مراکز منتخب کووید-۱۹ بود. نتایج غربالگری در گام دوم انجام ارزیابی‌ها برای شمار بالا و روبه‌رشدی از جمعیت با اولویت زنان باردار، افراد دارای BMI بیشتر از ۴۰، افراد بالای ۶۰ سال، افراد مبتلا به دیابت، فشار خون، بیماری‌های قلبی عروقی، سرطان‌ها و ... و سایر افراد نیازمند پیگیری و مراقبت بوده است.

- ← انجام مشاوره تلفنی
- ← راه‌اندازی مراکز منتخب کووید-۱۹
- ← غربالگری از طریق سامانه سلامت
- ← غربالگری تلفنی از طریق نظام شبکه
- ← تشکیل گروه‌های بسیج ملی (گروه‌های مراقبت، بهسازی محیط، بسیج ادارات و مبادی ورودی شهرها)
- ← اجرای کمپین اطلاع‌رسانی (کرونا را شکست می‌دهیم)

← گام دوم بسیج ملی

با پیاده‌سازی مداخلات گام نخست، تسلط واحدهای ارائه خدمت در نظام شبکه و دستیابی به اهداف تعیین شده در پوشش غربالگری بسیج ملی وارد گام دوم خود شد و کار مرحله دوم غربالگری در دانشگاه‌های کشور آغاز گردید.

← چهار استراتژی کلیدی این مرحله عبارت‌اند از:

- ← غربالگری هدفمند (گروه‌ها و افراد پرخطر، بیماران مزمن، مادران باردار، ... افراد در معرض تماس نزدیک با بیماران)
- ← راه‌اندازی نقاط گاه‌ها
- ← فاصله‌گذاری هوشمند
- ← ثبت‌نام، ارزیابی و تأیید واحدهای صنعتی و صنعتی برای شروع فعالیت‌ها مطابق ضوابط
- ← در غربالگری هدفمند اولویت با افراد در معرض خطر با مشکلات زمینه‌ای، افراد در معرض تماس با بیماران و افراد مشکوک است.

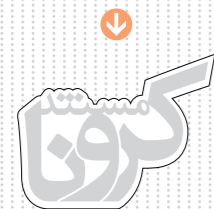
پیگیری موارد ترخیصی و فوتی، کنترل و ثبت همه مراقبت‌های انجام شده، ایجاد قابلیت برقراری ارتباط تلفنی افراد، تجمع کلیه اطلاعات بر اساس سطوح دسترسی و محرمانگی.

← مراحل انجام کار

برنامه بسیج ملی مبارزه با بیماری کووید-۱۹ می‌بایست به صورت مرحله‌بندی شده که در آن اولویت‌های غربالگری و مداخلات سلامت مشخص می‌گردد انجام شود. این مراحل شامل غربالگری عموم مردم و تعیین افراد مشکوک و متعاقباً انجام غربالگری‌های مجدد در طول زمان با اولویت افراد در معرض خطر، افراد در معرض تماس با بیماران و افراد مشکوک خواهد بود.

← گام اول بسیج ملی

این اقدام با انجام غربالگری نخست جمعیت از طریق سامانه پرونده الکترونیک توسط کارکنان و انجام خودارزیابی در سامانه سلامت شروع شد. برای موارد مشکوک ثبت شده در این غربالگری می‌بایست اقدامات لازم از طریق رجوع انجام شود. دستورالعمل‌های واحدهای تخصصی حوزه معاونت بهداشت جزئیات اجرای این مرحله را مشخص می‌نماید. شش استراتژی اصلی گام نخست عبارت‌اند از:

انجام مراقبت سیار در خصوص پیشگیری از بیماری کووید-۱۹ توسط بهورز خانه بهداشت کردوان - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سمنان

بیماریابی، تب سنجی و آموزش بهداشت به عشایر توسط بهورز خانه بهداشت مشکنار - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه

بهورز

کرونا در روستاها نقشی اساسی داشته‌اند. در این راه آنها با انجام غربالگری موارد مشکوک و مبتلا را در مسیر ارجاع هدایت نموده، افراد در معرض تماس نزدیک با فرد مبتلا را پیگیری کرده، کلیه آموزش‌های لازم را به افراد و بیماران ارائه می‌نمایند و مسئولیت پیگیری تلفنی روزانه افرادی را که تحت درمان سرپایی کووید-۱۹ هستند به عهده‌دارند. همچنین بهورزان در راستای سالم‌سازی محیط کار و زندگی مردم و اجرای دستورالعمل‌های مرتبط با فاصله گذاری فیزیکی، جلب مشارکت‌های مردمی و همکاری بین بخشی در محیط روستا نقش کلیدی داشته‌اند.

و نیز سایر خدمات وفق برنامه‌های سلامت است. خدمات بهورزان در قالب بسته‌های خدمات ادغام یافته به گروه‌های مختلف هدف از جمله کودکان، نوجوانان، جوانان، میانسالان، سالمندان، مادران باردار و سایر گروه‌های هدف نظیر افراد فعال در محیط کار ارائه می‌شود. اصول اجرای خدمات مراقبت‌های اولیه سلامتی که توسط بهورزان ارائه می‌شود مبتنی بر همکاری بین بخشی، جذب حداکثری مشارکت جامعه و عدالت است. بهورزان در اجرای برنامه بسیج ملی مقابله با

بهورزان ارائه‌دهندگان خدمات پایه و اساسی سلامت (مراقبت‌های اولیه بهداشتی - درمانی) به مردم روستا هستند که در خانه‌های بهداشت انجام وظیفه می‌نمایند. روح خدمات مراقبت‌های اولیه سلامتی در روستاهای ایران بانام "بهورزان" گره خورده است. خدماتی که توسط بهورزان ارائه می‌شود نیاز پایه تمامی افراد جامعه است. خدمات این کارکنان کلیدی نظام سلامت شامل پیشگیری و کنترل بیماری‌های واگیر و غیر واگیر، ارائه خدمات سلامت محیط و کار، بهبود وضعیت تغذیه افراد و جامعه، آموزش سلامت، پاسخ به شکایات شایع سلامت افراد

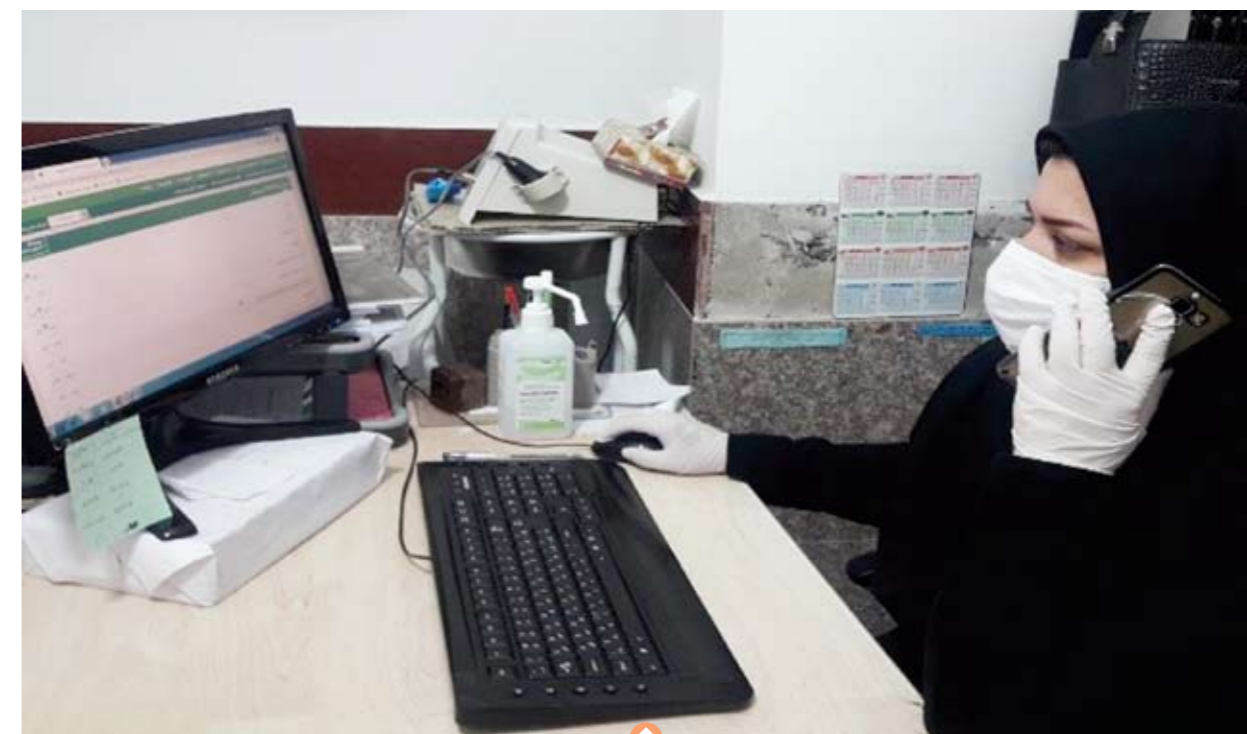

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

آموزش و غربالگری کووید-۱۹ توسط پزشک، ماما، بهورز در مرکز شهری روستایی شماره یک هفتکل - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جندی شاپور اهواز

انجام غربالگری و ثبت اطلاعات خانوار در سامانه سبب توسط بهورز خانه بهداشت محمد آباد شهریار - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

بازدید از منزل و پیگیری فرد مشکوک به کرونا به صورت روزانه توسط بهورز خانه بهداشت مکر علیا - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جندی شاپور اهواز

غربالگری اتباع افغانی توسط بهورز خانه بهداشت باغملک شهرستان مبارکه - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

مراقبت بیمار مبتلا به فشارخون با رعایت حفاظت فردی توسط بهورز خانه بهداشت مهرآباد - دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اسفراین

پیگیری افراد پرخطر (فشارخون و دیابت و...) توسط بهورز خانه بهداشت مرق - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کاشان

پیگیری موارد محتمل و مثبت با مراجعه به منزل پس از ترخیص از بیمارستان توسط بهورز خانه بهداشت آزران - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کاشان

واکسیناسیون کودکان در دوران همه گیری توسط بهورز خانه بهداشت لمرسفلی - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گیلان

گندزدایی توسط بهورز خانه بهداشت شول گناوه - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

آموزش و توزیع اقلام بهداشتی برای دسترسی به وسایل بهداشتی توسط بهورز خانه بهداشت آگری بوجاق - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز

تهیه بسته های بهداشتی توسط بهورز خانه بهداشت عشرت اباد با همکاری داوطلبین و کارآموز بهورزی - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مشهد

آموزش متصدیان مراکز تهیه و توزیع مواد غذایی در خصوص نحوه پیشگیری از کووید-۱۹ توسط بهورز زن و مرد خانه بهداشت مبارک آباد - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قم

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

نظارت و مساعدت در تدفین بهداشتی جنازه متوفی در اثر کووید-۱۹ توسط بهروز خانه بهداشت کبریا کلا- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل

آموزش به نانواها و بازدید از اماکن تهیه و توزیع مواد غذایی توسط بهروز خانه بهداشت کونیک عزیز- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه

غربالگری و آموزش پیشگیری از کووید-۱۹ در مناطق سیاری توسط بهروز پایگاه سلامت کزند- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سمنان

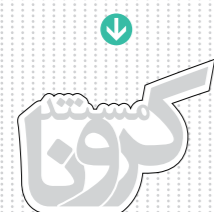
پیگیری، آموزش و نظارت بر درمان توسط بهروز خانه بهداشت علمدار- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل

مراجعه به روستاهای بسیاری جهت کلر سنجی و نمونه برداری میکروبی آب در دوران همه گیری کرونا توسط بهورز خانه بهداشت لنبر - دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی خلخال

آموزش مسئولین محلی و اعضای شورای اسلامی توسط بهورز خانه بهداشت قزاقی - دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اسفراین

غربالگری مرحله اول کووید-۱۹ توسط مراقب سلامت پایگاه سلامت لاله - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اسفراین

پیگیری و ثبت موارد ارجاعی و بستری در بیمارستان، توسط مراقبین سلامت - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مشهد

مراقب سلامت

ارجاع موارد مشکوک، پیگیری اطرافیان بیماران، مراجعه به منازل برای آموزش بهداشت در صورت نیاز و اطمینان از اینکه بیماران تحت پوشش آنان دستورالعملها و مقررات بهداشتی را به درستی اجرا می نمایند.

گروه های مختلف هدف از جمله زنان باردار، کودکان، جوانان، میانسالان و سالمندان هستند. مراقبین سلامت در اجرای برنامه بسیج ملی مقابله با کرونا در شهرها نقشی کلیدی داشته و خدمات زیر را عهده دار می باشند: غربالگری، یافتن افراد محتمل،

مراقبین سلامت مانند بهورزان ارائه دهندگان خدمات چند پیشه در نظام مراقبت های اولیه سلامت شهری هستند. آنها در پایگاه های سلامت مستقر در حاشیه شهرها و مناطق شهری خدمت می نمایند. مراقبین سلامت مسئول ارائه خدمات به

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

جلسات با شوراها و دهیاران شهرک مجلسی و روستاهای حوض ماهی - لا و - آبرو توسط پزشک مرکز خدمات جامع سلامت مجلسی - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

آموزش و پیگیری بیماران مبتلا به کووید-۱۹ توسط کارکنان مرکز آموزش بهورزی نوشهر در نقش رابط بهداشت مستقر در بیمارستان - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مازندران

نمونه‌گیری از بیماران و افراد مشکوک توسط مراقب سلامت در بیمارستان رازی اهواز - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جندی شاپور اهواز

انجام مراقبتهای کودکان زیر یک سال توسط مراقب سلامت، مرکز خدمات جامع سلامت کوی علوی - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جندی شاپور اهواز

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

آموزش چهره به چهره توسط مراقب سلامت پایگاه سلامت ضمیمه مرکز خدمات جامع سلامت ۱ شهری - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گلستان

اعزام بیمار مبتلا به کووید-۱۹ توسط مراقب سلامت مرکز خدمات جامع سلامت کجاپاد - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز

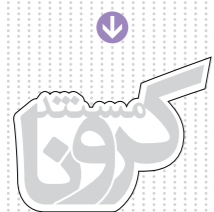

آموزش توسط مراقب سلامت مرکز خدمات جامع سلامت شماره ۲ فومن - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گلستان

انجام غربالگری در خانه سالمندان توسط مراقب سلامت پایگاه سلامت شهری غیر ضمیمه شماره ۴ - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گلستان

بخش چهارم

پرستار

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

هیئت علمی، دانشجویان دانشکده‌های پرستاری، پرستاران بازنشسته و آزاد در قالب نیروهای داوطلب به منظور ارائه خدمات بالینی، مشاوره‌ای و آموزشی در مراکز ریفارال و در نظر گرفتن مزایای ویژه جهت این نیروها؛

← معرفی ۶۷۳ نفر از پرستاران داوطلب به سامانه ۴۰۳۰ جهت آموزش و مشاوره همگانی؛

← ابلاغ به دانشگاه‌ها جهت اعلام ۱۰ درصد نیروهای پرستاری هر دانشگاه به عنوان کادر ذخیره جهت به کارگیری در موارد خاص؛

← به کارگیری پرستاران شاغل در سایر بیمارستان‌های هر دانشگاه در ساترهای ریفارال؛
← اعزام نیرو به سایر مراکز غیر بیمارستانی نظیر آسایشگاه‌های سالمندان جهت کنترل بیماری در این مراکز؛

← نظارت مدیران پرستاری بر توزیع وسایل حفاظت فردی (ماسک، عینک، گان، دستکش) در میان کادر پرستاری بیمارستان‌های ریفارال و گزارش موارد کمبود به مراجع ذی‌ربط؛

← استخدام ۴۵۰۰ پرستار و اخذ مجوز استخدام برای ۴۲۸۴ نفر پرستار دیگر و همچنین بکارگیری ۳۱۹۵ پرستار در قالب قراردادهای کوتاه مدت "به" استخدام ۴۵۰۰ پرستار و اخذ مجوز استخدام ۳۰۰۰ نیرو و اخذ مجوز نیروهای قراردادی به تعداد ۲۲۸۴

← ابلاغ به دانشگاه‌ها جهت عدم بکارگیری پرستاران پرخطر مانند آسم، بیماری‌های قلبی، عروقی، دیابت و مشکلات ایمنی در مراقبت مستقیم از بیماران کووید-۱۹؛

← تدوین دستورالعمل نحوه پرداخت و تشویق و جبران خدمت داوطلبین گروه پرستاری؛

← اقدام در راستای جذب و سازماندهی نیروهای داوطلب، تدوین و برگزاری دوره‌های آموزشی، مشارکت و اعلام نظر در خصوص دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های تدوین شده توسط سازمان نظام پرستاری؛

آمار و اطلاعات ارائه شده از سوی معاونت پرستاری جهت درج در مستند تا تاریخ ۱۳۹۹/۲/۱۳ می باشد.

← دعوت از کلیه سازمان‌های مردم‌نهاد از جمله سازمان نظام پرستاری ایران و انجمن‌های علمی جهت مشارکت در ساماندهی کارکنان داوطلب پرستاری و تدوین دستورالعمل‌های لازم؛
← پیگیری تلفنی ۵۸۸۵۳ بیماران مبتلابه کووید-۱۹ ترخیص شده از بیمارستان‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور؛

← عضویت در کمیته علمی، کمیته فنی عملیاتی، ستاد قرارگاه و کمیته تأمین تجهیزات حفاظت فردی؛

← رسیدگی به کمبودهای گزارش شده در زمینه تجهیزات حفاظت فردی از سوی دانشگاه‌ها/دانشکده‌های علوم پزشکی؛

← انجام پژوهش در حوزه‌های مختلف مراقبت از بیماران کووید-۱۹ در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور؛

تدوین دستورالعمل‌ها و بسته‌های ارائه خدمت

← تدوین شناسنامه و استاندارد خدمتی مراقبت از بیماران مبتلابه کووید-۱۹ خفیف در منزل و تلاش جهت پوشش بیمه‌ای این خدمات؛

← مشارکت ۴۰۵ مرکز مشاوره و مراقبت پرستاری در منزل باهدف کاهش اشغال تخت‌های بیمارستانی؛

← تدوین پیش نویس دستورالعمل "تأسیس واحد مراقبت و نگهداری از بیماران کووید-۱۹ خفیف ترخیصی از بیمارستان" (نقاهتگاه‌ها)؛

← مشارکت در تأمین نیرو جهت مراقبت از بیماران بستری در مراکز نگهداری از بیماران مبتلابه کووید-۱۹ (نقاهتگاه‌ها) و برعهده گرفتن مدیریت پرستاری این مراکز در سراسر کشور؛

← مشارکت در تدوین دستورالعمل مراقبت از سالمندان؛

← تدوین و ابلاغ سرفصل‌های آموزشی جهت مراکز مراقبت در منزل؛

← تأمین و نگهداشت نیروی انسانی و تأمین امنیت و حفاظت از سلامت پرستاران

← به کارگیری ۱۰۷۳ نفر از اعضای

زیادی روبه‌رو هستند. از زمان شروع شیوع کووید ۱۹ که از قبل توسط WHO سال پرستار و ماما نام گذاری شده بود؛ تعداد ۱۲۰ هزار پرستار به عنوان بزرگترین گروه ارایه دهنده خدمات بهداشتی در مانی در کنار سایر ارایه دهندگان مراقبت‌های سلامت در خط مقدم علیه این بیماری بودند.

در این میان قدردانی از زحمات پرستاران توسط مقام معظم رهبری و دیگر مسئولان کشور و همچنین مردم، باعث شده است که سال پرستار و توانایی پرستاران عملاً برای عموم شناخته شود. متأسفانه، چندین پرستار و پزشک محبوب ما در این مدت جان خود را از دست دادند که با موافقت مقام معظم رهبری به عنوان شهدای خدمات لقب گرفتند. امیدواریم روح آنها در صلح و آرامش باشد و خداوند رحمت خود را به آنها عطا نماید.

اقدامات کلی

مشارکت بیش از ۶۵ درصد پرستاران در مراقبت مستقیم از بیماران مبتلابه کووید-۱۹ در تریاژ، بخش‌های بستری کرونا و ICU که ۷۸۴۲۲ نفر از آنها بهبود و ترخیص یافته‌اند.

← تهیه چک لیست ارزیابی آمادگی بیمارستان‌های ریفارال کرونا و ارسال آن به دانشگاه‌ها و انجام بازدیدهای میدانی و مستمر از پیش از شروع بیماری تاکنون؛

← آموزش و توانمندسازی مدیران پرستاری، سوپروایزرهای آموزشی و کنترل عفونت، رؤسای دانشکده‌های پرستاری و رؤسای هیئت‌مدیره‌های نظام پرستاری از طریق برگزاری ویدئو کنفرانس؛

← برگزاری جلسات ادواری ویدئو کنفرانس جهت انجام هماهنگی با مدیران پرستاری دانشگاه‌ها؛

← آموزش و توانمندسازی گروه‌های پرستاری و سایر گروه‌های خدماتی (بیمار بر، خدمه، نگهبان و...) در قالب ۱۲۸۳ دوره (۴۸۰۲ ساعت) در خصوص کووید-۱۹ توسط سوپروایزرهای آموزشی و سوپروایزرهای کنترل عفونت در بیمارستان‌ها؛

تحقیقات پرستاری، وضعیت پژوهشی مطلوبی را داراست.

میانگین گروه‌های پرستاری به تخت بیمارستان در کشور ۱/۰۲ است در حالی که استاندارد تعیین شده از سوی وزارت بهداشت ۲/۳ و میانگین پرستار به تخت در کشور ۰/۸ و حداقل استاندارد توافقی در کشور، ۱/۵ می باشد. سازمان جهانی بهداشت استاندارد می دهد که ۲۵ درصد تولیدات علمی کشور در این رشته بوده که ایران را در رتبه دوم کشورهای منطقه مدیترانه شرقی قرار می دهد. همچنین، این رشته با تعداد ۱۶ مرکز تحقیقات پرستاری، ۳۸ مجله پرستاری و یک شبکه ملی

کارشناسی، ۱۲ برنامه کارشناسی ارشد (پرستاری کودکان، داخلی جراحی، سلامت جامعه، روان پرستاری، مراقبت ویژه نوزادان، کودکان و بزرگسالان، نظامی، توان بخشی، سالمندی، اورژانس و مدیریت) و یک برنامه PhD پرستاری در ۱۹۲ دانشکده پرستاری و مامایی در کشور شاغل به تحصیل هستند.

وضعیت علم‌سنجی در رشته پرستاری نشان می دهد که ۲۵ درصد تولیدات علمی کشور در این رشته بوده که ایران را در رتبه دوم کشورهای منطقه مدیترانه شرقی قرار می دهد. همچنین، این رشته با تعداد ۱۶ مرکز تحقیقات پرستاری، ۳۸ مجله پرستاری و یک شبکه ملی

پرستاران به عنوان بزرگترین گروه ارائه دهنده مراقبت سلامت، بیشترین خدمات را باهدف ارائه مراقبت‌های باکیفیت، ایمن و در دسترس، ارتقای سطح رضایتمندی بیماران ارائه می دهند. به دلیل افزایش چشمگیر جمعیت سالمندان، افزایش سرسام آور هزینه‌های درمان و افزایش فزاینده بیماری‌های غیر واگیر، انتظار می رود آموزش و به کارگیری بخشی از پرستاران به سوی پرستاری جامعه نگر و همچنین بخشی نیز به توسعه "خدمات مراقبت در منزل" سوق داده شود.

در حال حاضر بالغ بر ۴۵ هزار دانشجوی پرستاری در ۱۴ رشته شامل یک برنامه

پرستار

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

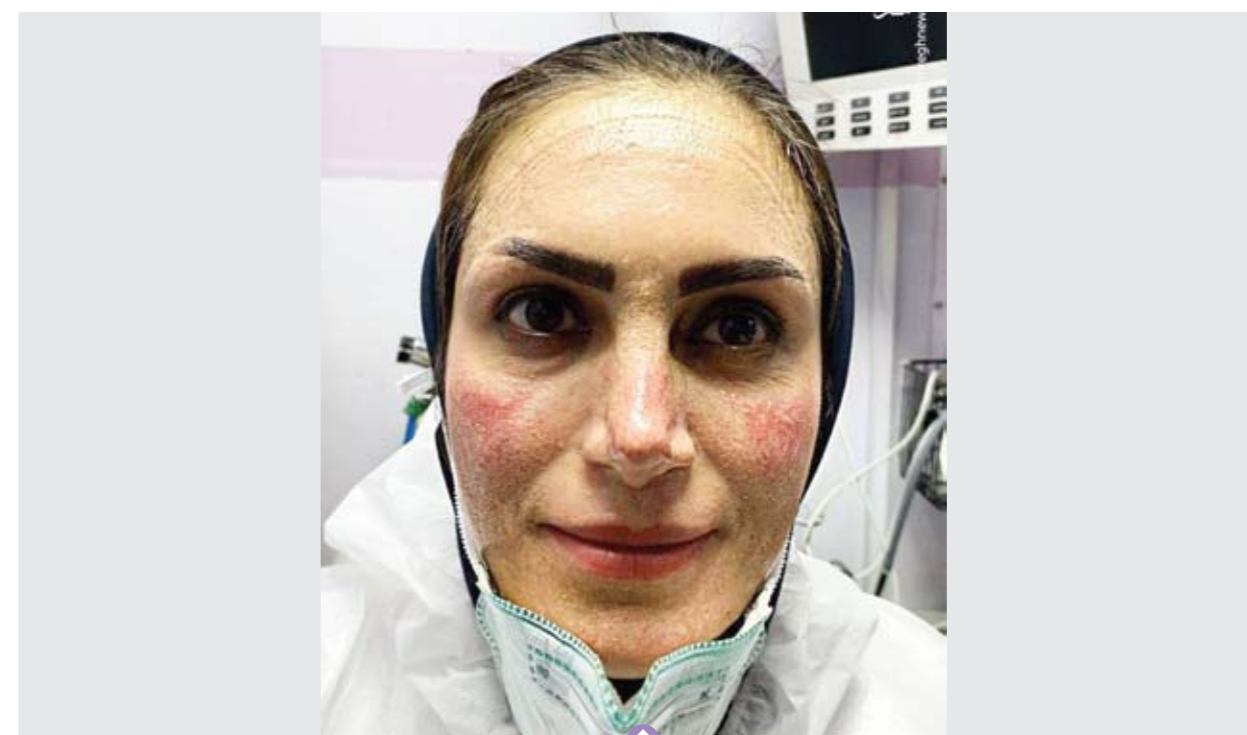
احترام نظامی فرمانده ارشد نیروی زمینی ارتش به پرستار بخش بیماران مبتلا به کرونا بیمارستان تربت حیدریه - دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تربت حیدریه

فرزند «مهديه جلیلی» سرپرستار بخش کرونای بیمارستان شهید صدوقی یزد با حضور بر بالین مادر پس از ۴۰ روز با او دیدار کردند - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی یزد

پرستار بخش کرونای بیمارستان رازی اهواز برای خوردن صبحانه به بیمار کمک می کند - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شاپور اهواز

اثر جای ماسک بر صورت پرستار مراقبت کننده از بیماران مبتلا به کرونا

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

پرستاران بیمارستان سینا تهران در بخش کرونا - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران

پرستار بر بالین بیمار مبتلابه کرونا در نقاهتگاه

تداوم رسیدگی به بیماران مبتلابه کرونا در بیمارستان ولایت دامغان - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سمنان

پرستاران بیمارستان حضرت رسول اکرم تهران در حال مراقبت از بیمار مبتلابه کرونا در ICU - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

روحیه دادن به بیمار توسط پرستار در بیمارستان شهید بهشتی قم - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قم

تزریق سرم به پرستاری که در اثر فشار کار دچار افت فشار شده است

ضعف و خستگی ناشی از نوبت طولانی در بخش کرونا در یکی از مراکز درمانی مازندران - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مازندران

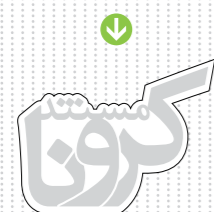
حضور پرستار بر بالین بیمار در بیمارستان امین اصفهان - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

همراهی پرستار با بیمار مبتلابه کرونا برای انجام عبادت در بیمارستان سینای همدان - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان

فعالیت پرستاران در بیمارستان کامکار قم - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قم

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

قلبی (کد ۲۴۷)، مدیریت بیماران سکتته حاد مغزی (کد سما، ۷۲۴) و گسترش خدمات اورژانس هوایی، با انجام سالانه بیش از سه میلیون مأموریت رایگان در حوزه پیش بیمارستانی، در بحران های طبیعی از جمله سیل عظیم بهار سال ۱۳۹۸ که اکثر استان های کشور را دربر گرفت و زلزله های سالیان اخیر، همچنین مدیریت بهداشت و درمان تجمعات عظیم مردمی از جمله پیاده روی اربعین حسینی، همواره نقش شایانی در مدیریت حوادث و فوریت های پزشکی و کاهش مرگ و میر داشته و با عزم راسخ و با بهره گیری از کلیه توان و ظرفیت خود اقدامات ارزشمندی در مدیریت بیماری کرونا نیز ارائه و شهادتی را تحت عنوان مدافعان سلامت به کشور مقدس جمهوری اسلامی ایران تقدیم نموده است.

به سازمان اورژانس کشور مبدل و اساسنامه آن در تاریخ ۱۳۹۶/۱۱/۱۹ به تأیید شورای نگهبان رسید. سازمان اورژانس کشور، با ظرفیت ۱۱۶۲ پایگاه پیش بیمارستانی شهری، ۱۶۳۷ پایگاه جاده ای، ۵۶۰۰ آمبولانس زمینی سبک، ۶۸ اتوبوس آمبولانس، ۳۴۶ موتور آمبولانس، ۴۴ بالگرد اورژانس، ۵ شناور و بیش از ۱۹ هزار نیروی انسانی مشتمل بر ۱۶۹۰۲ نفر نیروی عملیاتی، ۱۱۲۶ نیروی ستادی و ۱۲۶۳ نیروی ستادی - عملیاتی (دیسپچ، EOC و MCMC) در سراسر کشور مشغول ارائه خدمات پیش بیمارستانی در شرایط روزمره فوریت های پزشکی، حوادث و بحران های طبیعی و انسان ساخت است. این سازمان علاوه بر طرح های ارزشمند مدیریت بیماران سکتته حاد

درمانی در مواجهه با بیماران اورژانسی و مصدومان ناشی از تصادفات، حوادث و بلایا پیش از رسیدن به مراکز درمانی بیمارستانی مطابق دستورالعمل های مربوطه می باشد. همچنین به عنوان بازوی فعال عملیاتی در تمامی بحران ها و حوادث غیر مترقبه آمادگی و توانایی امداد و کمک رسانی به مصدومان را دارند. مرکز اورژانس در سال ۱۳۸۳ به مرکز مدیریت حوادث و فوریت های پزشکی کشور تغییر نام داد و حیطه های مختلفی از جمله مدیریت بحران، اورژانس بیمارستانی و پیشگیری از حوادث طی چند سال به آن اضافه گردید. مرکز مدیریت حوادث و فوریت های پزشکی کشور، به استناد بند (ب) ماده (۷۲) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

تکنسین اورژانس

دوره دانشگاهی تربیت تکنسین های فوریت های پزشکی در مقطع کاردانی از سال ۱۳۸۴ و ابتدا در ۴ دانشگاه راه اندازی شد، این دوره هم اکنون در ۵۷ دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ارائه می گردد. دوره کارشناسی ناپیوسته تربیت تکنسین های فوریت های پزشکی نیز از سال ۱۳۹۲ و ابتدا در ۲۲ دانشگاه راه اندازی گردید و هم اکنون در ۳۲ دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ارائه می گردد. دانش آموزان این رشته به عنوان عضوی از گروه سلامت انجام وظیفه می نمایند. محدوده وظایف این فارغ التحصیلان ارائه خدمات

مرکز اطلاعات اورژانس تهران کار خود را با ۳۰ تکنسین فوریت های پزشکی (که توسط مربی آمریکایی بنام جیم پاترسون آموزش دیده بودند) و ۲۰ دستگاه آمبولانس شروع کرد. نخستین دوره تربیت تکنسین های فوریت های پزشکی با فراخوان نیروهای دیپلمه و برگزاری آزمون ورودی در قالب یک دوره فشرده شش ماهه برگزار شد. سپس با آموزش نیروهای بومی شهرهای دیگر کشور، اورژانس پیش بیمارستانی در این شهرها نیز راه اندازی شد. در ابتدا شماره ۱۳۳ برای تماس با اورژانس انتخاب شده بود که بعدها به ۱۱۵ تغییر کرد.

تاریخچه تشکیل سازمان اورژانس کشور به زمانی برمی گردد که به دنبال ریزش سقف فرودگاه بین المللی مهر آباد در روز پنجشنبه ۱۴ آذرماه ۱۳۵۳، تعدادی از هم وطنانمان مجروح و کشته شدند و برای نخستین بار در وزارت بهداشتی وقت دستور تشکیل سیستم اورژانس پیش بیمارستانی صادر شد. سیستم ارائه خدمات فوریت های پزشکی ایران در ابتدا در سال ۱۳۵۴، در شهر تهران و با نام مرکز اطلاعات اورژانس راه اندازی شد و به این ترتیب ایران به عنوان چهارمین کشور دارنده سیستم اورژانس پیش بیمارستانی بعد از آمریکا، کانادا و استرالیا در جهان شناخته شد.

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا
مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

گروه عملیات ویژه اورژانس کشور، با شعار شکست کرونا

مشارکت سازمان اورژانس کشور در بسیج ملی غربالگری استقرار آمبولانس اورژانس در مبادی ورودی و خروجی شهرها برای انتقال سریع موارد مشکوک به بیماری کووید-۱۹

آماده‌باش نیروی‌های عملیات ویژه سازمان اورژانس کشور برای مقابله با بیماری کووید-۱۹

تکنسین‌های سازمان اورژانس کشور با تجهیزات کامل حفاظت فردی در حال اعزام به مأموریت بیمار مشکوک به کووید-۱۹

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

حضور فعال پرستاران دیسپچ اورژانس ۱۱۵ تهران در مرکز تماس تلفنی تخصصی کرونا- سازمان اورژانس کشور

دوخت داوطلبانه البسه حفاظت فردی با همکاری مشترک اورژانس کشور و اصناف مرتبط

بازدید رئیس سازمان اورژانس بلافاصله پس از شناسایی نخستین مورد مشکوک به بیماری کووید-۱۹ از بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی قم

حضور فعال پزشکان، کارشناسان رشته‌های تخصصی مرتبط و داوطلبین در مرکز تماس تلفنی تخصصی کرونا، سازمان اورژانس کشور

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

انتقال بین بیمارستانی بیمار کرونا مثبت توسط تکنسین های اورژانس با رعایت اصول و احتیاطات

جلسه اضطراری مدیریت بحران کرونا در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی قم با حضور نمایندگان سازمان های همکار و پشتیبان

لحظه تحویل سال ۱۳۹۹ با حضور تکنسین های اورژانس کشور

ورود تکنسین فوریت های پزشکی سازمان اورژانس کشور جهت ارائه خدمات به منزل بیمار مشکوک به کووید-۱۹

جلسه شورای سیاست گذاری سلامت در حوادث و بلایا با حضور نمایندگان حوزه بهداشت و درمان وزارت متبوع

انتقال اصولی بیمار مشکوک به کرونا با رعایت احتیاطات همه جانبه

توزیع تجهیزات حفاظت فردی با محوریت سازمان اورژانس کشور به سازمان ها و ادارات سازمان های برون بخشی

رصد و پایش شبانه روزی وضعیت بیماران مشکوک به کووید-۱۹ در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سراسر کشور با حضور فعال کارشناسان آنکال EOC

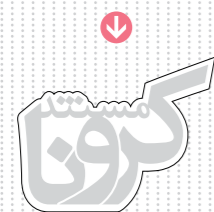
مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

وداع غریبانه مدافعان سلامت و شهدای خدمت پس از سالیان متمادی خدمت عاشقانه به مردم

مشارکت سازمان اورژانس کشور در بسیج ملی غربالگری در مبادی ورودی و خروجی شهرها

بخش ششم

ماما

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

۳- حوزه خدمات درمانی (بیمارستانی)

ماما بر اساس آیین نامه تعیین حدود صلاحیت این قشر که حدود وظایف و اختیارات ماماها در حوزه های مختلف را تعیین می کند؛ در بخش درمان دارای وظایف مشخصی است و در حوزه های زیر انجام وظیفه می نماید و در بحران کووید - ۱۹ همچنان ارائه این خدمات ادامه دارد.

← اورژانس زنان و مامایی، اتاق زایمان؛

← بخش بعد از زایمان و جراحی زنان و اتاق عمل زنان، بخش حاملگی پرخطر و IVF؛

← در مانگاه های مراقبت دوران بارداری، زنان و نازایی؛

← کلینیک های مشاوره؛

← بخش نوزادان؛

← رابط مادر پرخطر و مامای مسئول آموزش شیردهی و پیگیری های مربوطه؛

← مامای مسئول نوزاد در اتاق زایمان و اتاق عمل (طبق بسته خدمت نوزاد سالم)؛

← در بیمارستان های کشور تعداد ۱۷۵۶۷ نفر ماما مشغول به خدمت هستند که در دوران شیوع کرونا ۵۲۷۰ نفر یا ۳۰ درصد در بیمارستان های ریفرال خدمت نموده اند.

دوران دوماهه ای ابتدای اسفند ۹۸ تا انتهای فروردین ۹۹ همکاران مامایی در بیمارستان های ریفرال از ۷۲۹۷۱ نفر مادر و در بیمارستان های غیر ریفرال از ۲۲۳۰۷۹ نفر مادر مراقبت کرده اند، که حدود ۸۸۵ نفر از این مادران، مبتلا یا مشکوک به کووید-۱۹

آموزش های آمادگی برای زایمان، مشاوره در زمینه های شیردهی، مراقبت های پس از زایمان، از دواج، ژنتیک، مشاوره جنسی در دوران قرنطینه، تغذیه تکمیلی کودک، نحوه وزن گیری کودک، نحوه سرگرم کردن کودکان در دوران قرنطینه از طریق سامانه ۴۰۳۰، آموزش های چهره به چهره، تلفنی، فضای مجازی و ارتباط در گروه ها و کانال های مجازی؛

← انجام بیش از پیش و فعال خدمات مامایی سیار در مناطق روستایی به عنوان بخشی از خدمات برنامه پزشک خانواده باهدف کاهش تردد زنان باردار؛

← حضور فعال در تسهیلات زایمانی و انجام زایمان طبیعی علیرغم مخاطرات موجود؛

← انجام ویزیت فعال در مورد شکایت های شایع در زنان و اقدامات مربوط به اورژانس های بارداری اعم از اعزام، ارجاع و پیگیری؛

← انجام سایر خدمات روتین همانند مواقع عادی در صورت مراجعه و درخواست توسط متقاضیان در زمینه های متعدد مامایی سلامت باروری و جنسی از قبیل غربالگری و مشکلات سرطان های شایع در زنان، بیماری های منتقل شده از راه جنسی، باروری سالم و فرزند آوری، دوران بلوغ و یائسگی؛

← موارد غربالگری تلفنی و حضوری مادران باردار (دور اول و دوم) به تعداد ۵۰۰۳۹۲ نفر؛

← موارد پیگیری مادران باردار پرخطر از نظر کووید-۱۹ به تعداد ۴۲۶۵ نفر؛

۲- خدمات خاص سلامت مادران باردار و نوزادان

← غربالگری و آموزش تلفنی کلیه زنان باردار و خانواده های آنها در زمینه کووید-۱۹؛

← غربالگری حضوری و بررسی سابقه ای تماس با فرد مبتلا؛

← پیگیری روزانه زنان باردار مبتلابه کووید-۱۹ تا ۱۴ روز پس از ترخیص از بیمارستان؛

← پیگیری زنان باردار و اطلاع رسانی تلفنی و زمان بندی حضورشان در خانه بهداشت و پایگاه سلامت به منظور کمترین تماس با دیگر مراجع کنندگان؛

← بررسی و کنترل علائم خطر مامایی از طریق پیگیری های مکرر تلفنی خارج از موعد، تشکیل کمیته بارداری های پرخطر و پیگیری تا تولد ایمن نوزاد؛

← آموزش و مشاوره و بررسی اثرات روانی کرونا و قرنطینه در زنان باردار و در صورت لزوم ارجاع به کارشناس بهداشت روان؛

← مراقبت در منزل جهت مادران پرخطر باردار به منظور کاهش مراجعه به مراکز بهداشتی و درمانی؛

← پیگیری تلفنی نوزادان متولد شده از مادران مشکوک یا مبتلابه کووید-۱۹ در زمینه ایزوله کردن نوزاد و مراقبت های مخصوص نوزاد و نحوه شیردهی به این نوزادان و در صورت نیاز مراقبت در منزل از نوزاد؛

← با توجه به عدم برگزاری کلاس های تجمعی آموزشی افزایش کارکرد در جهت

ماما

← خدمات ماماها در مقابله با کووید-۱۹

۱- حوزه خدمات بهداشتی

← با توجه به شمول سرفصل های درس آموخته شده مامائی، ماما قادر به ارائه خدمات ادغام یافته برای تمامی گروه های سنی بوده و از این جهت در ارائه خدمات بهداشتی-درمانی به ویژه مراقبت از مادران باردار و کودکان، فعال می باشند.

← فعالیت های ماماها در کووید-۱۹ شامل بخش عمومی برای کل جمعیت تحت پوشش و بخش ویژه برای ارائه خدمات سلامت به مادران باردار، نوزادان و کودکان بوده است؛

دانشگاه رشته مشاوره در مامایی، ۷ دانشگاه دکترای تخصصی (PhD) بهداشت باروری و دو دانشگاه دکترای تخصصی (PhD) ارائه می نمایند. برنامه های تحصیلات تکمیلی صرفاً در دانشگاه های دولتی (زیر نظر وزارت بهداشت) ارائه می شوند.

طبق آخرین آمار حدود ۱۴۰۰۰ دانشجو در همه مقاطع در دانشگاه های دولتی و آزاد (۱۱۸۰۰ نفر در دانشگاه آزاد اسلامی و ۳۲۰۰ نفر در دانشگاه دولتی در کلیه مقاطع تحصیلی) در حال تحصیل هستند.

برنامه رشته مامایی از قدیمی ترین برنامه های آموزش پزشکی در ایران است و شامل کارشناسی ناپیوسته مامایی، کارشناسی پیوسته، کارشناسی ارشد مامایی، کارشناسی ارشد مشاوره در مامایی، دکترای تخصصی بهداشت باروری و دکترای تخصصی مامایی می باشد.

از ۳۰ سال گذشته تاکنون ۵۳ دانشگاه دولتی و ۵۰ دانشگاه آزاد اسلامی (غیردولتی) مقطع کارشناسی مامایی تربیت می کنند. همچنین ۱۴ دانشگاه کارشناسی ارشد مامایی، ۱۸

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

تعهد به سلامت مادران و فرزندان توسط ماما بیمارستان میناگر - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل

مادر باردار ۲۴ ساله با حاملگی ۲۳ هفته به علت کرونا مثبت بستری شد ۱۴ روز به دستگاه وصل بود از دستگاه جدا شد و در ۲۶ هفته بارداری با حال عمومی خوب بیمارستان را ترک کرد

اولین مامای شهید مدافع سلامت، خانم عظمت موسوی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران

مامایی بودند. همچنین مادران نگران انجام آزمایش‌ها و غربالگری‌های روتین بارداری شان بودند.

در حالی که برخی از بروز بارداری ناخواسته نگران بودند، تعدادی نیز خواهان دریافت مشاوره جهت اقدام به بارداری بودند. تعدادی از مادران دچار ترس و اضطراب شدیدی برای محل زایمان از جهت آلودگی به ویروس کرونا بودند. مراقبت از زخم سزارین مشکلات شیردهی، درد پستان، شقاق پستان، کیست تخمدان، اختلالات قاعدگی، سوزش و خارش واژینال و لکه بینی از سایر مشکلات ذکر شده بود.

علائم کرونا و مراقبت در منزل، مسائل مربوط به مراقبت از نوزادان و کودکان مثل خونریزی از بندناف، یبوست شیرخوار، تغییر رنگ مدفوع، تب و سوزش ادرار از دیگر سؤالات مطرح شده بود.

در بخش آموزش، بالغ بر ۵۴۰ محتوا در قالب ۲۳۰ پوستر، ۶۰ کلیپ، ۳۰ پمفلت، ۱۶۰ فایل آموزشی پی‌دی‌اف و ۶۰ وینار تولید شده است. مخاطبین این محتوای‌ها مردم و کادر درمان بودند و از طریق شبکه‌های اجتماعی و سایت دانشکده‌ها در دسترس همگان قرار گرفت بر اساس گزارش‌های دریافت شده، تاکنون بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ تماس تلفنی توسط ۶۰۰ نفر عضو هیئت علمی و ۳۰۰ نفر کارشناس پاسخ داده شده است.

از ابتدای بروز بحران کرونا جهت پاسخگویی به سؤالات و دغدغه‌های مردم به ویژه مادران باردار و شیرده باهدف کاهش مراجعات غیر ضروری به مراکز بهداشتی و درمانی آغاز به کار کرد. گروه هدف این مشاورها عمدتاً زنان در تمام سنین به ویژه مادران باردار و شیرده بودند. اطلاع‌رسانی راه‌اندازی سامانه‌ها توسط انجمن‌های علمی مامایی، بیمارستان‌ها و مراکز بهداشتی انجام شد و پاسخگویی به صورت شبانه‌روزی برنامه‌ریزی شده بود. در این سامانه اعضای هیئت علمی و غیر هیئت علمی به صورت شبانه‌روزی به ارائه مشاوره‌های تخصصی پرداختند.

طی مدت‌زمان راه‌اندازی سامانه مذکور تاکنون در هر مرکز میانگین ۵ تا ۱۰ نفر از اعضای هیئت علمی و ۳ تا ۵ نفر از نیروهای غیر هیئت علمی حضور داشتند و هر کدام از اعضای به طور متوسط از ابتدای بروز کرونا تاکنون در هر نوبت چهارساعت به طور متوسط بین ۳۰ تا ۷۰ نفر را مورد مشاوره تلفنی قرار داده که از این تعداد سه تا پنج نفر را مادران باردار تشکیل می‌دهند.

حدود ۷۰ درصد مشاوره‌ها در زمینه مامایی و زنان حول محور ویروس کووید-۱۹ و ۳۰ درصد مشاوره‌ها متفرقه (مربوط به بیماری‌های زنان) بود.

بیشتر مادران باردار نگران انتقال ویروس کرونا به جنین و در دسترس نبودن خدمات

بوده‌اند و ۹۹۹ نفر دارای علائم کووید-۱۹ بوده‌اند که پس از بررسی بیشتر ابتلا به کووید-۱۹ در آنها منتفی شده است؛

← از مجموع تعداد ۱۴۹۶۳۴ مولید در این دو ماه، ۲۰ درصد در بیمارستان‌های ریفرال و ۸۰ درصد در بیمارستان‌های غیر ریفرال به دنیا آمدند که ۴۹ درصد حاصل زایمان طبیعی و ۵۱ درصد سزارین بوده‌اند. از افراد مبتلا و یا مشکوک به کرونا ۲۸۵ نفر (۴۳ درصد) زایمان طبیعی و ۳۷۸ نفر (۵۷ درصد) سزارین انجام داده‌اند؛

← لازم به ذکر است که ۱۲۶۹ نفر ماما برای خدمت در بیمارستان‌های ریفرال کرونا داوطلب شده‌اند؛

← ۳۰۷ نفر از ماما‌های شاغل در بخش درمان مبتلا به بیماری کرونا شده‌اند؛

← متأسفانه ۳ نفر از ماماها تاکنون جان خود را از دست داده‌اند.

۴- حوزه خدمات مشاوره‌های اعضای هیئت علمی و مراکز مشاوره مامایی

به دنبال شروع بحران کرونا ویروس در ایران، گروه‌های مامایی در قالب اعضای هیئت علمی، کارشناسان و کارشناسان ارشد مامایی به طور گسترده و فعال با تشکیل گروه‌های مجازی در اکثر دانشگاه‌های علوم پزشکی اقدام به ارائه خدماتی مشاوره‌ای آنلاین نمودند.

سامانه‌های تلفنی صدای ماما یا مشاور ماما

تولد اولین نوزاد از مادر مبتلا به کرونا در بیمارستان فرقانی - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قم

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

مشاوره تلفنی در پاسخ به سوالات مردم و مادران باردار پیرامون بیماری کووید-۱۹ - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

لحظات ناب خدایی ماما در بیمارستان امام حسن مجتبی (ع) فومن - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گیلان

ویزیت درب منزل مادر باردار توسط مامای پزشک خانواده در مرکز خدمات جامع سلامت شهری - روستایی ابوزیدآباد

اعزام مادر باردار، در کنار ماما

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

ارائه خدمات مامایی به صورت سیاری توسط مامای پزشک خانواده - مراکز خدمات جامع سلامت شهری - روستایی

طرح غربالگری کووید-۱۹ زنان باردار و ثبت صد درصد در سامانه الکترونیکی یکپارچه بهداشت (سیب) - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کاشان

استمداد از خداوند - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

پیگیری تلفنی ماما از احوال مادران باردار پرخطر تا زمان بهبودی کامل در مرکز خدمات جامع سلامت

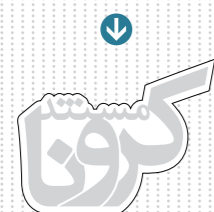

نهایت خستگی ماما - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

ساعت اول تولد، بندر ترکمن - دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی گلستان

تریاز مامایی - دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایرانشهر

بخش هفتم

نیروهای آزمایشگاه

نیروهای آزمایشگاه

آزمایشگاه و خدمات آزمایشگاهی در ارتباط با بیماری کووید-۱۹، نظیر سایر بیماری‌ها، کاربرد و نقش مهمی در تشخیص عامل، پایش بیماری، پیش‌آگهی و مراقبت اپیدمیولوژی دارند. تشخیص آزمایشگاهی عامل ویروسی کووید-۱۹ یکی از مهم‌ترین خدمات حوزه سلامت در مدیریت طغیان این بیماری محسوب می‌شود و تنها روش تشخیص قطعی بیماران و ناقلین است. در مورد ویروس عامل این بیماری تاکنون روشی به جز تشخیص مولکولی به عنوان روش قطعی

در دسترس قرار نگرفته است. از آنجا که ظرفیت انجام آزمایش‌های تشخیص مولکولی در کشورهای مختلف، به دلیل پیچیدگی، گرانی و لزوم وجود زیرساخت‌های تکنولوژیک، معمولاً بزرگ و گسترده نیست، امکان استفاده بهینه و وسیع از آن مهم‌ترین چالش کشورها محسوب می‌شود. در ابتدای طغیان بیماری در ایران، قابلیت انجام متمرکز آزمایش تشخیص مولکولی ویروس بیماری کووید-۱۹ فقط در انستیتو پاستور ایران وجود داشت. اما با درک نیاز مبرم

به انجام آزمایش، تعداد آزمایشگاه‌ها به تدریج ولی به سرعت، ابتدا به چهار آزمایشگاه (آزمایشگاه پاسخ سریع انستیتو پاستور ایران، آزمایشگاه ملی آنفلوآنزا، آزمایشگاه مرکز تحقیقات ویروس‌شناسی بیمارستان مسیح دانشوری و آزمایشگاه تخصصی ویروس‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی اراک) و سپس به تعداد بیشتری از آزمایشگاه‌های دانشگاهی در حوزه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سایر نهادهای دولتی و حتی آزمایشگاه‌های خصوصی توسعه پیدا کرد

به طوری که این ظرفیت هم‌اکنون در بیش از ۱۳۰ آزمایشگاه کشور وجود دارد. وجود زیرساخت‌های آزمایشگاهی توانمند و تخصصی، مثل آزمایشگاه‌های منطقه‌ای شبکه آنفلوآنزای کشور و همچنین آزمایشگاه‌های تشخیص مولکولی اچ‌آی‌وی، که تقریباً همه آنها تحت مدیریت حوزه‌های بهداشت و درمان دانشگاه‌های علوم پزشکی فعالیت می‌کنند نقش بسیار مهمی در ایجاد دسترسی سریع به آزمایش تشخیص مولکولی کووید-۱۹ داشت. ایجاد شبکه‌ای گسترده از آزمایشگاه‌های تشخیص مولکولی با مرجعیت انستیتو پاستور ایران، یکی از تجربیات استثنایی برای نظام سلامت و از دست آورده‌ای مهم و راهبردی مدیریت طغیان این بیماری محسوب می‌شود. بدون تردید نقش و جایگاه کارکنان و مسئولین آزمایشگاه‌های تشخیص مولکولی شبکه کرونا ویروس جدید در مدیریت بیماری بی‌نهایت بالارزش و مهم است، اما نقش آزمایشگاه به خدمات این مراکز محدود نمی‌شود. جایگاه کارکنان آزمایشگاه‌های پزشکی در بیمارستان‌ها و همچنین مراکز خدمات جامع سلامت نیز، که بارانه سایر خدمات آزمایشگاهی مورد نیاز برای تشخیص و مراقبت‌های درمانی و همچنین نمونه‌برداری از بیماران از بسیج ملی برای مدیریت کرونا پشتیبانی نمودند، مهم و کلیدی است.

یکی از نقاط قوت آزمایشگاه‌های شبکه کرونا ویروس جدید وجود قابلیت‌های علمی آنها در استفاده از روش‌های نوین برای تشخیص مولکولی این ویروس نوظهور بود. در هفته‌ها و حتی ماه‌های اول طغیان هیچ کیت تجاری و یا وسیله تشخیص آزمایشگاهی معتبری برای تشخیص عامل بیماری زا وجود نداشت اما به برکت دانش و مهارت کارکنان و متخصصین آزمایشگاهی خصوصاً متخصصین علوم پایه

نظیر ویروس‌شناسان و میکروبی‌شناسان، به سرعت امکان راه‌اندازی و ارائه آزمایش‌های تشخیص مولکولی در قالب آزمایشگاه‌های شبکه کرونا ویروس جدید ممکن شد. از چالش‌های مهم انجام آزمایش‌های تشخیص مولکولی برای شناسایی این ویروس خطرناک، لزوم رعایت الزامات ایمنی و امنیت زیستی می‌باشد. اگرچه رعایت این الزامات در فرآیند کلی ارائه خدمات آزمایشگاهی کرونا ویروس جدید بسیار حائز اهمیت است اما ضرورت آن در بخش مدیریت نمونه، از نمونه‌برداری از دستگاه تنفس فوقانی گرفته تا ارسال امن و ایمن نمونه به آزمایشگاه تشخیص مولکولی، برجسته است. اگرچه سطح ایمنی-زیستی آزمایشگاه‌هایی که اقدام به انجام آزمایش تشخیص مولکولی عامل کووید-۱۹ می‌نمایند، سطح دو (BSL2) تعیین شده است، اما لزوم استفاده مداوم از وسایل حفاظت فردی مناسب و همچنین انجام سایر تمهیدات ایمنی-زیستی کارکنان آزمایشگاه‌های پزشکی و آزمایشگاه‌های شبکه کرونا ویروس جدید را با چالش‌های عملیاتی جدیدی مواجه نمود. این چالش‌ها محدود به تأمین وسایل کافی و متناسب نبود بلکه بخشی از آن به مهارت‌ها و قابلیت‌های فنی کارکنان در تحمل انجام کار به مدت طولانی در حین استفاده از پوشش حفاظتی مرتبط بود. از این نقطه نظر کارکنان آزمایشگاه‌ها در مقابل تجربه تازه‌ای قرار داشتند که تا پیش از این فقط در آزمایشگاه‌های خاص مثل آزمایشگاه‌های کشت و تعیین حساسیت میکروبی عامل سل وجود داشت.

یکی دیگر از تجربیات مهم سیستم آزمایشگاهی کشور، لزوم تکیه بر الگوی ارائه خدمت تشخیص مولکولی عامل کووید-۱۹ از طریق ارسال امن و ایمن نمونه‌های بالینی به

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعیین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

آزمایشگاه‌های تخصصی محدودی، که ممکن است ده‌ها کیلومتر از محل نمونه‌برداری دور باشند، بود. به دلیل محدودیت منابع، اعم از تجهیزات دستگاهی و سایر منابع کلیدی، ارائه خدمات آزمایشگاهی به روشی به جز الگوی متمرکز ممکن نبود. چنین محدودیتی منجر به ایران نمی‌شود. خوشبختانه تمرین‌های سالانه "انتقال امن و ایمن نمونه‌های بالینی" که همه‌ساله پیش از فرارسیدن اربعین حسینی و در چارچوب آمادگی برای یک رخداد جابجایی و تجمع بزرگ انسانی، در سرتاسر کشور و در مقیاس منطقه‌ای و کشوری برگزار می‌شد، توانمندی مناسبی را در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایجاد نموده بود.

نیاز به انجام آزمایش تشخیص مولکولی، متناسب با اولویت‌های بسیج ملی برای مدیریت بیماری، از تعیین تکلیف بیماران بستری و بیماران سرپایی و افراد در تماس با آنها افزایش پیدا کرد و برای استمرار و افزایش پشتیبانی آزمایشگاهی چالش‌های جدیدی در مقابل شبکه آزمایشگاهی کرونا قرار گرفت. فشار تحریم‌های ظالمانه که دسترسی کشور را به تجهیزات دستگاهی مورد نیاز برای توسعه کمی خدمات بسیار محدود می‌سازد و مانع انتخاب راهبردهای جدید و کارآمد برای ارائه خدمات آزمایشگاهی مورد نیاز می‌شود، راهی به جز افزایش نوبت‌های کاری و تحمل بارکاری فزاینده در مقابل کارکنان آزمایشگاه‌های شبکه کرونا ویروس جدید قرار نمی‌دهد و در حال حاضر فقط از همین طریق قادر به پاسخگویی به نیاز بیماران خواهند بود. این واقعیت قدر و ارزش خدمت‌گذاران و مرزبانان بدون جایگزینی را که تن و جانشان را در جبهه تشخیص آزمایشگاهی آماج حمله چنین دشمن بی‌رحمی می‌کنند، دوچندان می‌سازد.

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا
مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

مستندات ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا

مدافعین سلامت در خط مقدم مبارزه با کووید-۱۹

